

господарстві продукції їхнього врожаю, що був отриманий із висадженого розмножувального матеріалу сорту, на який поширюється дія права на охорону сортів рослин. Виключення становлять дрібні фермери, які вирощують урожай для власних потреб. Правила застосування виключення, передбаченого у статті 14(3) Регламенту Ради (ЄС) № 2100/94 про права Співтовариства на сорти рослин, запроваджені Регламентом Комісії ЄС №1768/95 від 24 липня 1995 року.

Збір роялті та селекційних платежів в Німеччині здійснюється насінневою асоціацією STV, яка контролює дотримання угод зі сторони насінневої компанії/виробника насіння та перевіряє платежі по ліцензійних та селекційних зборах. Щорічно асоціація збирає 50 млн євро ліцензійних платежів та 15 млн євро селекційних платежів FSS. У Канаді під час продажу товарного зерна у його вартість окремо входять селекційні виплати у розмірі 1 канадського долара (0,8 американського долара).

Певною мірою умови дотримання законних інтересів володільця патенту та власника майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту у разі обмеження його виключного права в Україні регулюються Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» (далі – Закон), де визначені ботанічні таксони та обсяг урожаю, на які ці Умови поширюються. Будь-яка особа має право розмножувати у своєму господарстві, що не вважається порушенням майнових прав володільця патенту та власника майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту, для власних потреб зібраний матеріал, одержаний нею у своєму господарстві шляхом вирощування сорту, що охороняється, чи сорту, на який поширюється дія частини третьої статті 39 цього Закону, за умов належності сорту до ботанічних родів і видів, передбачених пунктом 2 статті 47 Закону.

Відповідно до Закону та Умов дотримання законних інтересів володільця патенту та власника майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту у разі обмеження його виключного права, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1183 (далі – Умови) «малі виробники» звільняються від сплати винагороди володільцю патенту при розмноженні у своєму господарстві для власних потреб зібраний матеріал, одержаний у своєму господарстві шляхом вирощування сорту, що охороняється на площі, яка не перевищує площу, необхідну для виробництва 92 тонн зернових. У новому проекті постанови, площі з яких не платяться селекційні платежі визначені в межах не більше 25 га для зернових та 10 га для картоплі.

Селекційні платежі для несертифікованого насіння для власних потреб мають бути нижчими, ніж роялті за сертифіковане насіння. У Литві за використання сертифікованого насіння виплачуються ліцензійні платежі (роялті), за використання несертифікованого насіння (FSS) селекційні платежі. Якщо ліцензійні платежі виплачуються за 1 т реалізованого сортового насіння пшениці в межах 30–34 євро, то за селекційне насіння цього ж самого сорту, яке фермер «виростив для себе» зі свого минулого року врожаю сплачують селекційні платежі у розмірі 2,5–3,0 євро за 1 га, або 50% від розміру роялті на 1 га посіву. Наразі у новій редакції Умов планується врегулювати розмір винагороди, який повинен бути нижчим від тієї суми, що сплачується згідно з ліцензійною угодою за розмноження того ж сорту в тому ж регіоні, але не менше 50% від сплати за ліцензійною угодою, якщо інше не передбачено договором.

Впровадження в Україні селекційних платежів за несертифіковане насіння дасть можливість селекціонерам одержувати додаткове фінансування на розвиток селекції.

УДК 633.12:631.524.5

Тригуб О.В., кандидат с.-г. наук, ст. наук. співробітник, учений секретар

Устимівська дослідна станція рослинництва Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН

E-mail: trygub_oleg@ukr.net

ПРОДУКТИВНИЙ ТА АДАПТИВНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ ГРЕЧКИ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Незважаючи на те, що гречку вирощують в усіх областях України, зона Лісостепу є основним регіоном нашої держави, де проводиться вирощування гречаної продукції. Це обумовлено наявністю найбільш сприятливих погоднокліматичних та ґрунтових умов для ведення гречкосіяння. Разом з тим тенденції останніх років від виробників, для отримання високих врожаїв зерна відповідної якості, вимагають застосування найбільш адаптивного сортового матеріалу, який володіє не лише великим потенціалом продуктивних характеристик, а й має високий ступінь захисту врожаю від дії екстремальних факторів середовища.

Для вирішення питання поєднання високої продуктивності й адаптивності, селекціонерам потрібно мати відповідний добре вивчений вихідний матеріал, джерелом якого є колекції Національного центру ГРПУ. Базова колекція гречки знаходиться в Устимівській дослідній станції рослинництва. Дослідження матеріалу, його опис та вивчення проводиться відповідно до вимог «Широкого уніфікованого класифікатора роду Гречки (*Fagopyrum esculentum* Moench)» та «Методики проведення експертизи сортів гречки їстівної (*Fagopyrum esculentum* Moench) на відмінність, однорідність і стабільність». За останні

5 років проведено дослідження 136 зразків різного еколого-географічного походження.

В результаті проведених досліджень виділено низку зразків з селекційно позитивними рівнями прояву ознак: урожайності (понад 280,0 г/м²) – ‘Лакнея’ (BLR, UC0102204), ‘Рубінова’, ‘Мікромутант’ (UKR, UC0101961 та UC0101253), місцева форма (UKR, UC0100466), селекційні форми (UKR, PLT, UC0100349 та UC0101065) та ін.; крупноплідності (27-30 шт.) – ‘Крупинка’ (UKR, UC0101006), ‘Детермінатна 8’ (UKR, UC0101936), ‘Омега’ (UKR, UC0101634), ‘Смуглянка’ (BLR, UC0101197), ‘Бай Чен’ (CHN, UKR008:01694) та ін.; скоростиглості (70–71 доба) – ‘П-448’, (UC0101065), ‘П-318’ (UC0100317), ‘П-435’ (UC0100608), ‘Селяночка’ (UC0102206), ‘С-639’ (UC0100466) із України; пізньостиглості (77–78

днів) – ‘Влада’ (BLR, UC0102193), ‘Лакнея’ (BLR, UC0102204) та ‘Фенікс’ (BLR, UC0102205), ‘Комета’ (RUS, UC0100130); низькорослості (до 100 см) і з малою кількістю міжвузлів на стеблі (до 11 шт.) – ‘Крупинка’ (UKR, UC0101006), ‘Іванна’ (UKR, UC0100353), ‘В-553’ (UKR, UC0100376), ‘Зеленоквіткова 12’ (UKR, UC0101712), ‘Руслана’ (UKR, UC0102007); за оптимальним співвідношенням зони плодоношення до зони галушення рослин (понад 2,5) – ‘Фенікс’ (BLR, UC0102205), ‘Рубінова’ (UKR, UC0101961), ‘Бай Чен’ (CHN, UKR008:01694), ‘Сумчанка’ (UKR, UC0101515), ‘Руслана’ (UKR, SUM, UC0102007) та ін.; та інших ознак.

Весь виділений матеріал з підвищеними параметрами продуктивності та адаптивності щорічно передається селекційним установам України.

УДК 57.085.2:635.9

Трофимук Д.В., студентка

Олійник О.О., старший лаборант

Лобова О.В., кандидат біологічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: diana1397@ukr.net

ЯПОНСЬКА ВИШНЯ В КУЛЬТУРІ *IN VITRO*

Японська вишня або Сакура (лат. *Prunus serrulata*) декоративне дерево сімейства Розові. Сакура росте в Гімалаях, Японії, Китаї і Кореї. Дикорослі види сакури розмножуються насінням чи кореневими пагонами. З метою збереження сортових ознак розмноження здійснюють черенкуванням або прищепкою. В садівництві важливе значення має розробка і впровадження економічно ефективних методів розмноження цінних сортів декоративних рослин. Одним з таких способів є отримання саджанців з розвинутою кореневою системою шляхом методу мікроклонального розмноження.

Мета роботи полягала у відпрацюванні техніки мікроклонального розмноження Японської вишні, яка б за короткий час дозволяла отримати значну кількість посадкового матеріалу, включаючи підбір живильного середовища із від-

повідними концентраціями регуляторів росту для швидкого культивування рослини.

Матеріалом для введення в культуру *in vitro* слугували пагони Японської вишні, які були штучно пробуджені в січні-лютому.

Перший етап стерилізації – витримання експланта у мильному розчині із додаванням 1-2 крапель Твін-20. Наступний етап – пагони протягом 15 хв промивали під проточною водою; витримували 60 с посадковий матеріал в 70%-му етиловому спирті та 30% NaClO з експозицією 10 хв. Після чого експлантати Японської вишні тричі промивали стерильною дистильованою водою протягом 10 хв.

На етапі введення в культуру застосовували живильне середовище Мурасіге-Скуга із додаванням 0,5 мг/л бензиламінопурину.

Ефективність стерилізації становила 90%.

УДК 633.112.1:631.52

Федоренко І.В., кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

Хоменко С.О., доктор с.-г. наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії селекції ярої пшениці

Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН України

E-mail:homenko.mip@ukr.net

СЕЛЕКЦІЙНА ЦІННІСТЬ КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ЯРОЇ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ ЗЕРНА

Основним завданням селекції зернових культур є підвищення адаптивного потенціалу новостворених сортів за умов збереження досягнутого рівня врожаю. Встановлено, що визначення гомеостатичності дає можливість не лише оцінити продуктивність сортів, а також визначити

норму їх реакції на лімітуючі фактори довкілля. При створенні селекційних програм потрібно визначати селекційну цінність генотипів, що залучаються у схрещування. Таким чином успіх селекції значною мірою визначається якістю вихідного матеріалу, одним із важливих видів